

GLOSAR de termeni juridici¹

abandon noxal – trecerea unei persoane care a comis un delict, de sub puterea capului de familie în aceea a victimei sau a familiei acesteia, în vederea despăgubirii.

Avulsione – desprinderea, de către ape, a unei porțiuni de mal din pământul unui proprietar și alipirea acestuia la pământul altui proprietar riveran

cesiune de creanță – înlocuirea creditorului unui raport obligațional, prin înstrăinarea creanței către un terț, care va deveni noul creditor.

caz fortuit – eveniment imprevizibil în mod rezonabil, care pune debitorul unei obligații în imposibilitate de executare

client – persoană care se pune sub protecția altuia (*patrocinium*), servindu-și în schimb patronul în atingerea oricăror scopuri ale acestuia (militare, politice, comerciale etc.). Libertul devenea automat client al fostului stăpân. Protecția patronului se referea în primul rând la asistență judiciară, dar și la sprijin material sau politic.

codificare – grupare sintetică și după un plan coerent a tuturor regulilor specifice unui domeniu al dreptului

comodatar – debitorul din contractul de comodat, care se angajează să folosească (cu titlu gratuit) un bun determinat în speță și să-l restituie la scadență.

condiție – 1. modalitate a actului juridic, constând într-un eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde nașterea sau stingerea unui raport juridic; 2. ~ **de fond** (a unui act juridic) – sintagma se referă la cerința(-ele) pe care voința (sau, după caz, voințele) implicată(-e) într-un act juridic trebuie să le îndeplinească pentru ca respectivul act să aibă validitate; 3. ~ **de formă** (a unui act juridic) – sintagma se referă la felul în care trebuie consemnată/exteriozizată voința juridică, pentru a fi valabil exprimată; ~ **extinctivă** – varietate de condiție, ca modalitate a actului juridic, constând într-un eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde stingerea cu efecte retroactive a unui raport juridic; ~ **rezolutorie** – varietate de condiție, ca modalitate a actului juridic, constând într-un eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde nașterea, cu efecte retroactive, a unui raport juridic.

contencios – care implică un litigiu, un diferend între părți; **ne-**, chestiune care nu implică un litigiu între părți: de ex., un partaj amiabil.

contract verbal – v. **Stipulație**

contracte de bună-credință – sunt contractele la care, în caz de litigiu, judecătorul poate aprecia operațiunea intervenită între părți potrivit echității și buneii-credințe, fără a fi îngrădit de litera contractului. Intrau aici toate contractele reale (cu excepția *mutuum*-ului) și contractele consensuale.

contracte de drept strict – erau contracte caracterizate prin rigurozitatea interpretării și execuției. În caz de litigiu, judecătorul era ținut să rezolve în limitele stricte ale convenției, fără a putea observa considerente de echitate și de bună-credință. Intrau aici contractele formale și *mutuum* (împrumutul de consumație).

Corpus iuris civilis – ansamblu legislativ și didactic al reglementărilor promulgate de împăratul Iustinian în sec. VI p.Chr., grupat și denumit ca atare de juriștii medievali.

creanță (sau în sintagma **drept de ~**) – titlu juridic al creditorului, în baza căruia poate obține obligarea debitorului la executarea prestației datorate.

¹ Corespunde termenilor marcați cu * în textul Manualului.

creditor – subiectul activ al raportului obligațional. Este cel care poate pretinde plata (executarea prestației) de la debitor.

custodia – tip de apreciere obiectivă a răspunderii acelor debitori care trebuie să păstreze anumite lucruri și să le restituie ulterior (e.g., la comodat, la gaj, la depozit, la închirieri). Respectivii debitori vor suporta riscul distrugerii din orice cauză a bunului primit, dacă nu dovedesc intervenția unui caz fortuit sau de forță majoră.

culpă – 1. (gen.) vinovăție; 2. grad de vinovăție care se întâlnește în săvârșirea fără intenție a unei fapte prejudiciabile altuia. ~ **în omisiune** – grad de vinovăție constând în neexecutarea unui gest, care era obligatoriu să fie făcut pentru a nu produce prejudicii altuia: e.g., nu am împiedicat turma mea de animale să pască pe pajiștea vecinului.

cutumă(-e) – reguli juridice nescrise; în opoziție cu legea, care este o sursă de drept scrisă.

de plin drept – v. *ope legis*

debitor – subiectul pasiv al raportului obligațional. Este cel care datorează creditorului plata (executarea prestației)

delict – faptă care aduce atingere ordinii de drept și poate atrage sancțiuni penale sau/și civile.

dol – inducere în eroare a partenerului contractual sau a unui terț, prin manopere de rea-credință. Sin., înșelăciune.

drept personal – Sin. **drept de creanță** (v. **creanță**)

drept pozitiv – ansamblul reglementărilor juridice în vigoare la un moment dat.

drept real – putere directă, exclusivă și (uneori) perpetuă a unei persoane asupra unui lucru. Prototipul dreptului real este proprietatea, în timp ce celelalte drepturi reale sunt modelate după aceasta – dar conferă mai puține prerogative

edict pretorian – program de măsuri privind administrarea justiției civile, pe care fiecare pretor și-l propune la intrarea în funcție

emancipare – scoatere a unui *alieni iuris* de sub puterea șefului său de familie

ex nunc – (lat.), de acum înainte. Sintagma desemnează producerea numai pentru viitor a unor efecte juridice. De ex., ”când contractul de închiriere ajunge la termen, se stinge *ex nunc* obligația chiriașului de a plăti chiria”.

ex tunc – (lat.), de atunci. Sintagma desemnează producerea retroactivă a unor efecte juridice. De ex., ”când contractul de închiriere ajunge la termen, obligația chiriașului de a plăti chiriile deja datorate produce efecte *ex tunc*”.

excepție – mijloc procedural de apărare, prin care pârâtul dintr-un proces nu neagă direct pretenția reclamantului, ci îi opune o circumstanță care îi paralizează acțiunea introdusă.

familie – în Vechiul Drept Roman, totalitatea indivizilor (liberi și sclavi) și bunurilor ce se găsesc sub autoritatea (*manus*) unui șef de familie (*pater familias*).

gerant de afaceri – persoană care săvârșeste acte de administrare, folosință sau dispoziție în patrimoniul unui terț, fără a avea mandatul acestuia și cu intenția de a acționa în interesul terțului.

intuitu personae – (lat.), în considerația persoanei. Tip de obligații civile în care calitățile personale ale debitorului sau/și creditorului sunt esențiale pentru existența juridică a acestora. E.g., ”mandatul este un contract *intuitu personae*, decesul mandatarului ducând automat la încetarea contractului.”

împrumut de consumație (*mutuum*) - varietate a contractului de împrumut, având ca obiect bunuri fungibile*.

legat – clauză testamentară referitoare la destinația unuia sau mai multor bunuri determinate ale testatorului. V. și **testament**

Legea celor XII table – prima lege scrisă din spațiul european, rezultată din codificarea vechiului drept cutumiar roman. A stat la baza întregii evoluții ulterioare a Dreptului Roman

libațiune (libațiuni) – (în practicile religioase antice) act ritual, constând în gustarea, urmată de vărsarea unei cupe de vin, lapte etc., ca omagiu adus divinității

libert – statut juridic deținut de cineva care a fost eliberat din sclavie. Libertul este un om liber, dar este ținut de unele obligații față de fostul său stăpân

mancipatio – (lat.) mancipațiune. Este un procedeu formalist, de origine religioasă, prin care se transfera stăpânirea unui bun *mancipi* de la un șef de familie la altul

moratoriu – amânare de plată, acordată în baza unei dispoziții speciale a legii (~ **legal**), sau a unei hotărâri judecătorești (~ **judiciar**)

mortis causa – (lat.) pentru cauză de moarte. Sintagmă care desemnează orice manifestare de voință ale cărei efecte sunt intenționate să se producă după decesul acestuia. De ex., testamentul, donația pentru cauză de moarte etc.

necontencios – v. **contencios**

nota censoria – blamarea publică a unui cetățean, de către censor, ca urmare a constatării unei conduite social reprobabile a acestuia

novație – schimbarea unui element al unei obligații existente, pentru a o transforma într-una nouă, cu consecința stingerii obligației inițiale

ope legis – (despre un efect care se produce) în virtutea legii, fără a fi nevoie de intervenția vreunei persoane.

Sin. **de plin drept**.

participație – deținerea unor drepturi în capitalul unei entități

penați – zei privați, care fac parte din panteonul cultului casnic al perioadei vechi

plată nedatorată – fapt juridic licit, constând în executarea de către debitor a unei prestații, despre care ignoră în mod neculpabil faptul că a fost deja executată sau că executarea este prescrisă

Principat – perioada istorică ce începe cu Octavian (27 a.Chr.) și se termină înainte de urcarea pe tron a lui Dioclețian (284 p.Chr.)

proprietate pretoriană – formă de stăpânire a bunurilor apărută prin mijloace procedurale de către pretor. A ajuns în timp să fie o proprietate beneficiind de un regim paralel cu cel al proprietății civile, consacrată legislativ de lege decemvirală

posesiune (posesie) – stăpânirea materială a unui bun, cu intenția de a produce efecte juridice

prezumție – mijloc de probă în procesul civil, constând în concluzii pe care judecătorul le trage cu privire la un fapt necunoscut, pornind de fapte cunoscute. ~ **legală irefragabilă** – prezumție stabilită de lege și care nu poate fi răsturnată prin administrarea probei contrare; e.g., autoritatea de lucru judecat. ~ **legală relativă** – prezumție stabilită de lege și care poate fi răsturnată prin administrarea probei contrare; e.g., prezumția existenței discernământului la persoanele majore

proprietate pretoriană – formă de stăpânire exclusivă a bunurilor dezvoltată în paralel cu proprietatea civilă (reglementată de legea decemvirală), prin contribuția procedurală a pretorului;

reprezentare – tehnică prin care efectele unui act juridic, încheiat de o persoană numită reprezentant, se produc în patrimoniul unei alte persoane, neparticipantă la încheierea actului, numită reprezentat;

reziliere – noțiune parțial sinonimă cu cea de rezoluțiune, fiind aplicabilă contractelor cu executare succesivă (e.g., locațiunea). V. **rezoluțiune**

rezoluțiune – desființare cu efect retroactiv a unui contract sinalagmatic, pentru neexecutarea unei obligații asumate.

sanctiune – 1. pedeapsă penală, civilă sau administrativă. De ex., ”legea decemvirală prevede o sancțiune penală pentru furt”. 2. validare, instituire. De ex., ”legea decemvirală a sancționat drepturile creditorului asupra debitorului insolubil”.

solidaritate pasivă – mod indirect de garantare a executării unei obligații, presupunând implicarea unui garant care va putea fi tras la răspundere în locul debitorului principal;

stipulație (stipulatio) – mod general de contractare, specific Vechiului Drept Roman, care consta într-o întrebare-tip, la care se dădea tot un răspuns tipizat. Sin., **contract verbal, forma contractuală verbis**

termen – modalitate a actului juridic, constând într-un eveniment viitor și sigur ca realizare, de care depinde începerea sau terminarea executării unui raport juridic; ~ **extinctiv** – varietate de termen, ca modalitate a actului juridic, constând într-un eveniment viitor și sigur ca realizare, de care depinde stingerea cu efecte *ex nunc** a executării unui raport juridic; ~ **suspensiv** – varietate de termen, ca modalitate a actului juridic, constând într-un eveniment viitor și sigur ca realizare, de care depinde începerea cu efecte *ex nunc** a executării unui raport juridic.

testament – manifestare de voință privind modul de continuare a persoanei testatorului, după decesul acestuia.

tradiția analistă – setul de informații istorice transmise de istoriografia romană de la începutul Principatului. Este vorba de istorici precum Titus Livius, Tacitus etc., care au scris (cu accente propagandistice, uneori) despre evenimentele de la fondarea Romei și până la epoca lor.

uzucapiune – dobândirea proprietății unui bun prin posesiune îndelungată. Sin., **prescripție (achizitivă)**